

Jaarstukken 2019

Datum: 29 mei 2020

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE.....	2
1 VOORWOORD DOOR DE RVC.....	3
2 VERSLAG VAN HET DIRECTIETEAM.....	5
2.1 INLEIDING.....	5
2.2 ACTIVITEITEN 2019.....	6
2.3 RISICO'S.....	6
2.4 VOORUITBLIK 2020.....	8
3 JAARREKENING.....	10
3.1 BALANS PER 31 DECEMBER 2019.....	10
3.2 WINST- EN VERLIESREKENING OVER 2019.....	11
3.3 TOELICHTING EN GRONDSLAGEN VOOR HET OPSTELLEN VAN DE JAARREKENING.....	12
3.4 TOELICHTING OP DE BALANS.....	14
3.5 NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN.....	16
3.6 TOELICHTING OP DE WINST- EN VERLIESREKENING.....	17
3.7 GEBEURTENISSEN NA BALANSDATUM.....	18
3.8 OVERIGE GEGEVENS.....	19
4 ONDERTEKENING JAARVERSLAG EN JAARREKENING.....	20
5 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT.....	21

1 Voorwoord door de RvC

Voor u ligt het jaarverslag van FSFE over 2019. Het fonds heeft een goed, positief resultaat behaald met een EBITDA van €812K, wat € 243K hoger is dan 2018.. Dit is een knappe prestatie gezien de moeilijkheden waar het FSFE team tegenaan gelopen is. Veel projecten liepen vertragingen op vanwege congestie in het elektriciteitsnet. Ook de stikstof en PFAS hebben een aantal projecten vertraagd. Bovendien vonden bij een aantal afgesloten transacties de uitzettingen later plaats dan oorspronkelijk verwacht door vertragingen bij co-financiers, vergunningen en onvoldoende focus van de ondernemers.

De goede prestaties van het FSFE laten zien dat het fonds een meerwaarde heeft in de uitvoering van de energietransitie in Fryslân. Om een beeld te krijgen van die prestaties in de periode 2014-2018 heeft het FSFE de Rebelgroep opdracht gegeven een financieel-economische evaluatie uit te voeren in 2019. De Rebelgroep merkt op dat de omvang van de uitzettingen wat achterblijft bij de oorspronkelijk planning. Maar zij verwacht dat de financiële en maatschappelijke doelstellingen van het fonds wel binnen de contractperiode van 15 jaar gerealiseerd kunnen worden. Rebel adviseert om nog eens goed naar een aantal zaken te kijken. Zo lijkt het haar onder andere verstandig om in de huidige marktomstandigheden de financieringscondities te herijken. Ook wijst Rebel op het toenemend belang van en dus aandacht voor het beheer van de groeiende portefeuille. Om de gestelde doelen te halen adviseert Rebel verder om de scope van het fonds te verbreden. Naast energiebesparing en duurzame energie zou de scope uitgebreid moeten worden met CO2 reductie. FSFE ondersteunt deze adviezen en wil eveneens onderzoeken of en zo ja welke energieopties meer nadruk moeten krijgen. Momenteel is de aandacht vooral gericht op zonne- en windenergie en biomassa. Hoewel deze opties belangrijk blijven, ziet het FSFE ook veel andere mogelijkheden, zoals de ontwikkeling van warmtenetten, warmte-koude opslag, geothermie, waterstof en energiebesparing. Maar ik verwacht dat dit pakket zich in de toekomst verder kan uitbreiden met bijvoorbeeld rioolwarmte, energie uit water, reductie van broeikasgassen in veenweidegebieden en zelfs circulaire projecten. Alle door Rebel genoemde punten gaat FSFE serieus onderzoeken in goed overleg met haar aandeelhouder: de provincie Fryslân.

FSFE staat bekend als een financier die niet alleen geld leent, maar ook de ondernemer ondersteunt bij het rondkrijgen van de business case. Dit kost tijd en dus extra inzet van het FSFE team, maar leidt wel tot projecten die anders mogelijk niet van de grond zouden komen. Deze werkwijze zal FSFE daarom blijven continueren. Verwacht wordt dat die ondersteunende rol van FSFE in de toekomst zelfs nog belangrijker wordt. Warmte- en geothermie projecten en ook andere, innovatieve projecten zullen meer ondersteuning nodig hebben. Dergelijke projecten zijn complexer en risicovoller en er moeten meer partijen bij betrokken worden.

Het is een voorrecht om voorzitter van de Raad van Commissarissen te mogen zijn van zo'n gemotiveerd team als het FSFE. Ik heb met genoegen het stokje overgenomen van Bart Jan Krouwel die tot mei 2019 de voorzittersrol vervulde. Naast Hendrik Jan Gorter is ons driemanschap sinds het terugtreden van Bart Jan Krouwel aangevuld met Huub Keulen. Ook hebben we afscheid moeten nemen van gedeputeerde Michiel Schrier die op plezierige manier als de vertegenwoordiger van de provincie (de aandeelhouder) het FSFE scherp hield. We verheugen ons op de samenwerking met de nieuwe gedeputeerde, Sietske Poepjes. Namens de Raad van Commissarissen dan el Bart Jan

Krouwel als Michiel Schier voor hun constructieve maar ook kritische opstelling ten aanzien van het werk van het fonds. Tot slot danken wij het Investment Comité, de bij het FSFE betrokken ambtenaren van de provincie, en natuurlijk de directie en medewerkers van het FSFE team voor hun inzet en toewijding voor het FSFE.

Jacqueline Cramer

Voorzitter van de Raad van Commissarissen van het FSFE

2 Verslag van het directieteam

2.1 Inleiding

Fûns Skjinne Fryske Energzy (FSFE) is opgericht met als primaire doelstelling een bijdrage te leveren aan de duurzaamheidsambitie van de provincie Fryslân. Het FSFE doet dit door het ter beschikking stellen van financiële middelen aan projecten op het gebied van duurzame energieopwekking en energiebesparing.

In 2019 is de investeringscommissie zes keer bijeengekomen. De investeringscommissie heeft positief geadviseerd over 33 transacties (19 in 2018) ter waarde van € 30 mln. (€ 10 mln. in 2018).

In totaal zijn er 26 transacties gepasseerd (15 in 2018) ter waarde van € 11,5 mln. (€ 9,6 mln. in 2018).

Sector	# Transacties	Bedragen
Zon	16	€ 3.603.416
Wind op land	1	€ 1.059.270
Geothermie en aardwarmte	0	€ 0
Biomassa	5	€ 2.089.999
Energiebesparing	3	€ 1.265.000
Circulair	1	€ 3.490.000
Totaal aantal transacties	26	€ 11.507.685

Tabel 1. Closing-overzicht per sector

De EBITDA in 2019 bedraagt EUR 812.380,-, ruim boven de EBITDA van 2018 (427.960,-).

Vanaf de start van het fonds (10 november 2014) tot 31 december 2019 heeft de investeringscommissie over in totaal 108 financieringsvoorstellen een positief advies gegeven. De totale projectwaarde van deze voorstellen is € 386 mln, waarvan het FSFE € 93 mln financiert. Vier van deze financieringsvoorstellen zijn feitelijk 'raamtransacties'. Dat wil zeggen, dat er een budget gealloceerd is voor kleinere, gestandaardiseerde projecten in vier categorieën (Zon op MKB, LED op MKB, Postcoderoos financiering en Junior Zon met SDE). Afzonderlijke IC adviezen zijn daarna niet meer nodig. Deze worden wel in de aantallen en de bedragen meegenomen. Voorgaande jaren werden deze transacties onder raamovereenkomsten buiten beschouwing gelaten. Voor 3 van de 4 raamtransacties geldt een maximum FSFE budget, te weten:

- Zon op MKB: € 2.000.000
- LED op MKB: € 500.000
- Postcoderoos: € 1.500.000

Eind 2019 bedroeg de totale projectomvang van (mede) door het FSFE mogelijk gemaakte projecten € 266 mln. Daarvan heeft het FSFE € 63 mln gefinancierd. De multiplier in de cofinanciering bedroeg meer dan de afgesproken 3. Dat is in lijn met de doelstellingen en verwachtingen.

Het FSFE verstrekt financieringen in de vorm van achtergestelde leningen, senior leningen en aandelenkapitaal. Het blijkt in de praktijk dat er vooral behoefte is aan achtergestelde leningen. De verwachting is dat dit de komende jaren zo zal blijven.

2.2 Activiteiten 2019

Het afgelopen jaar lag de focus op het:

- passeren van financieringen waarover de investeringscommissie reeds positief geadviseerd had;
- creëren van nieuwe leads in onder meer warmte en ontwikkelprojecten;
- beheren van bestaande projecten;
- verbeteren van rapportages;
- vergroten van de naamsbekendheid van het FSFE.

Er is veel aandacht besteed aan het managen van lopende financieringen. Naarmate de portefeuille in omvang groeit, neemt dit deel van het werk ook toe. In 2019 hebben enkele financieringen onevenredig veel tijd gevergd.

In het jaar 2019 hebben externe partijen de prestaties van het fonds opnieuw geëvalueerd.

- Rebel heeft een evaluatie uitgevoerd op het fonds. Daarbij heeft ze naar de werking van het FSFE als financieringsinstrument van de provincie gekeken en de impact die wordt gemaakt onderzocht, waarbij de volgende conclusies en aanbevelingen zijn meegegeven:
  - Het fonds is van grote waarde in de ontwikkelingen van duurzame initiatieven en lokt extra investeringen uit;
  - Er zijn een aantal strategische keuzes welke besproken moeten worden met de provincie. Enerzijds de propositie van het FSFE in de komende jaren als ook bij aanvang ingeschatte prognoses ten opzichte van de behaalde resultaten. Start een onderzoek naar de behoefte van verbreding van het fonds;
  - De rentelast van het fonds over het aangetrokken vreemd vermogen is gedateerd en passen niet bij een propositie voor kleine leningen;
  - Er moet meer aandacht en een sterkere focus komen op beheer van de opgebouwde portefeuille;
- In 2019, maar met betrekking op cijfers tot en met 2018 heeft E&E Advies de maatschappelijke impact voor het derde jaar op rij beoordeeld. Belangrijke conclusies waren:
  - Wanneer alle in 2018 gefinancierde projecten gerealiseerd worden en op vol vermogen draaien, produceren ze tezamen 871 TJ, gelijk aan een energieverbruik van 15.100 huishoudens.
  - De projecten hebben een gezamenlijke impact op de Friese arbeidsmarkt van 74 arbeidsjaren.

Halverwege 2019 is er een interim controller aangesteld en vanaf oktober 2019 de nieuwe directeur interne zaken ingewerkt. Het FSFE heeft daarnaast nauw contact met de andere Regionale Energiefondsen in Nederland om kennis te delen en gezamenlijk op te trekken waar dit waarde toevoegt.

2.3 Risico's

FSFE heeft op 31 december 2019 bij 60 ondernemingen in totaal voor € 32.422.000,- aan vermogen uitstaan in de vorm van:

- 48 senior leningdelen
- 42 achtergestelde leningdelen
- 1 rekening-courant krediet
- 4 participaties

In de onderstaande matrix zijn enkele leningdelen samengevoegd (ondernemingen waar zowel senior als achtergestelde leningen als participaties aan zijn verstrekt).

De risicoclassificatiematrix toont de indeling van deze uitgezette vermogensdelen naar risicocategorie. In elke cel staat het aantal vermogensdelen en de omvang daarvan. Van de leningen is de waarde in de tabel als volgt bepaald: restant hoofdsom + eventuele achterstanden -/- saldo in depot.

		Zekerhedenpositie					Totalen per risicoclassificatie
		1. Zeer ruim gedekt	2. Ruim gedekt met hypotheek	3. Gedekt met zekerheden / hypotheekrecht	4. Zekerheden gevestigd met onderdekking	5. Niet gedekt	
Risicoclassificatie	1. Geen risico	0 € 0	0 € 0	0 € 0	0 € 0	0 € 0	0 € 0
	2. Beperkt risico	0 € 0	5 € 1.165.825	1 € 230.000	26 € 6.822.229	0 € 0	32 € 8.218.054
	3. Redelijk groot risico	0 € 0	5 € 411.464	4 € 1.208.845	9 € 12.063.298	3 € 150.000	21 € 13.833.607
	4. Groot risico	0 € 0	0 € 0	3 € 1.690.118	4 € 5.990.627	3 € 309.899	10 € 7.990.644
	5. Zeer groot risico	0 € 0	0 € 0	0 € 0	1 € 120.468	2 € 293.748	3 € 414.216
	Totalen per zekerheidspositie	0 € 0	10 € 1.577.289	8 € 3.128.963	40 € 24.996.623	8 € 753.647	66 € 30.456.522

Tabel 2. Verdeling uitstaande financieringen naar risicoklasse

Markt en Sectorontwikkelingen

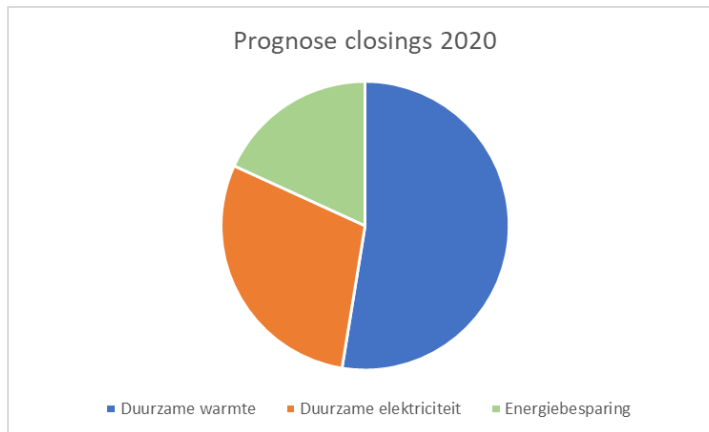
De doelstelling van het FSFE richt zich op energiebesparing en duurzame opwekking. Daardoor is er een afhankelijkheid binnen de projecten tot de stroom- en gasprijzen. Bij de meeste projecten is deze afhankelijkheid zeer beperkt vanwege de Stimulering Duurzame Energie (SDE) subsidie. Hierdoor zijn de inkomsten voor een periode van 15 jaar min of meer gegarandeerd. Bij een langdurige extreme daling van de energieprijzen zoals in 2020 kunnen projecten ondanks de SDE subsidie toch in de problemen komen omdat deze subsidie uitgaat van een basis energieprijs waar de marktprijs nu onder zit. Voor het FSFE is dit risico zeer beperkt vanwege de lange looptijd van de leningen en de zogenaamde "staart" in de meeste financieringen. Met de "staart" wordt bedoeld dat de in de meeste projecten na de looptijd van de FSFE lening nog steeds projectkasstromen verwacht mogen worden om de eventuele achterstand richting het FSFE te kunnen betalen. Deze "staart" kan ook een ander zeer beperkt risico, dat van de negatieve energieprijs bij teveel aanbod van zonne-energie, opvangen.

De prijsstelling op de markt voor vergisting ontwikkelt zich nog volop. De gasprijzen zijn in de afgelopen periode gedaald. Echter door de bijmengverplichting van biobrandstoffen is de vraag naar groen gas toegenomen. De daaraan gekoppelde HBE-ticketprijzen leveren meer op dan de onderliggende SDE-subsidie. Producenten kunnen jaarlijks kiezen voor SDE-subsidie of HBE-tarieven. Dit geeft een extra boost aan de biogasprojecten.

2.4 Vooruitblik 2020

Op 31 december 2019 heeft FSFE bij 11 projecten offertes uitstaan, waarin voor € 12.323.500 aan leningen wordt aangeboden. Daarnaast is er voor € 12.671.183,- aan financieringen geclosed, maar nog niet ingegaan.

De financiële doelstelling is om minimaal € 12,4 mln. in 2020 te investeren. Dit bedrag kan aanzienlijk groter worden indien een aantal grote met name warmte financieringen eindelijk doorgaan. Hier wordt al jaren aan gewerkt maar de doorlooptijd van deze projecten is erg traag.

Vooraf het realiseren van de doelstelling op het gebied van opwek door zon zal in 2020 relatief weinig aandacht vergen. In deze sector heeft het FSFE zich inmiddels ruimschoots bewezen en zijn de processen goed ingericht en zoveel mogelijk gestandaardiseerd. Het FSFE wil bijdragen in de daadwerkelijke realisatie van het enorme aantal projecten, dat al een SDE beschikking heeft maar nog niet operationeel is. Er is daarvoor een onderverdeling naar projectgrootte gemaakt, in vier categorieën. Elke categorie krijgt een eigen benadering, waarbij de inzet is om optimaal effectief met de middelen en de inzet van mensen om te gaan.

De realisatie van duurzame warmte vormt de tweede belangrijke sector. Deze sector is in ontwikkeling en daardoor erg arbeidsintensief. Een derde aandachtsgebied is energiebesparing met name in de gebouwde omgeving. Daarnaast voeren wij gesprekken met de provincie om verdere strategische benadering af te stemmen. Hierbij wordt gedacht aan het verder standaardiseren van kleine financieringen en het de rol van het FSFE in combinatie met de recent gepresenteerde concept Regionale Energiestrategie (RES).

Wij bereiden ons voor op een aanpassing van de SDE+ regeling naar de SDE++ regeling. De verwachting is dat deze nieuwe regeling tot nog meer dealflow voor het FSFE zal leiden. Met SDE++ worden projecten als restwarmte en innovatieve projecten beter financierbaar. De verwachting is ook dat de vergoedingen voor met name PV zon projecten omlaag gaan waardoor "grid parity" (projecten zonder subsidie) in beeld komt. Du moment dat dit het geval is voorzien wij een grote vraag naar achtergestelde financiering vanuit het FSFE omdat banken grotere buffers zullen eisen. In 2020 zal wederom veel aandacht besteed worden aan het beheer van de portefeuille. Vanwege het achtergestelde karakter van een groot deel van de financieringen is dit een intensief traject. Wij verwachten in 2020 een aantal grote projecten te realiseren zoals de closing van een geothermieproject bij Leeuwarden en daaraan gekoppeld een warmtenet en een monovergister in Holwerd. Ook op zon verwachten wij een gestage doorloop in closings.

Daarnaast zullen de gevolgen van de corona-crisis gevolgd moeten worden. Dit kan impact hebben op nieuwe projecten, bijvoorbeeld door het uitblijven van financiers of vertraging

als ook bij bestaande projecten. Daarmee kan dit forse gevolgen hebben voor de gestelde prognose in het jaarplan en de ontwikkeling van de uitzettingen en afboekingen. Op dit moment voorzien wij in zeer beperkte mate Corona gerelateerde problemen binnen de bestaande portefeuille, de portefeuille lijkt robuust. Er zijn daarom geen additionele voorzieningen getroffen vanwege de crisis.

29 mei 2020

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31 december 2019

Na resultaatbestemming, bedragen in EUR x 1.000

Activa	31-12-2019	31-12-2018
Financiële vaste activa		
1 Participaties	460	465
2 Leningen	31.587	34.335
	<u>32.047</u>	<u>34.800</u>
Vlottende activa		
3 Rekening-courant krediet	36	115
4 Vorderingen en overlopende activa	1.020	141
5 Liquide middelen	5.945	3.510
	<u>7.001</u>	<u>3.766</u>
Totaal activa	<u>39.048</u>	<u>38.566</u>
Passiva		
Eigen vermogen		
6 Gestort kapitaal	17.600	17.600
7 Overige reserves	-4.094	-4.450
	<u>13.506</u>	<u>13.150</u>
Langlopende schulden		
8 Aangetrokken leningen	22.800	22.800
	<u>22.800</u>	<u>22.800</u>
Kortlopende schulden		
Crediteuren	138	132
9 Overige kortlopende schulden	2.603	2.484
	<u>2.741</u>	<u>2.616</u>
Totaal passiva	<u>39.048</u>	<u>38.566</u>

3.2 Winst- en verliesrekening over 2019

Realisatie t/m 31 december 2019, bedragen in EUR x 1.000

	2019	2018
10 Rentebaten	2.525	2.352
11 Rentelasten	(553)	(494)
<i>rente lening provincie Fryslân</i>	-456	-352
<i>overige rentelasten</i>	-97	-142
Renteresultaat	1.972	1.858
12 Behandelingsvergoeding	79	35
Som der bedrijfsopbrengsten	2.051	1.893
13 Management fee	1.424	1.476
14 Kosten Raad van Commissarissen	54	51
15 Kosten investeringscommissie	39	42
16 Overige kosten	78	49
Personeels- en andere beheerskosten	1.595	1.617
17 Afwaarderingen/voorzieningen op participaties, leningen en debiteuren	100	200
Som der bedrijfslasten	1.695	1.817
Resultaat voor belasting	356	76
VpB	0	0
Resultaat na belasting	356	76

3.3 Toelichting en grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Algemene informatie

De rechtspersoon Fûns Skjinne Fryske Enerzjy B.V. (FSFE B.V., KvK-nummer 61316113) is statutair gevestigd te Leeuwarden. De activiteiten bestaan uit het faciliteren, bevorderen, verbreden en verdiepen van de efficiëntie in het gebruik van energie, van de transitie naar het opwekken en gebruik van duurzame energie, van de kennis en innovatie en van de bedrijvigheid en de werkgelegenheid in de provincie Fryslân.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De jaarrekening van FSFE is volgens de wettelijke bepalingen, zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor Jaarverslaggeving opgesteld.

De waardering van activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen als zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Doorgevoerde presentatiewijzigingen

Met ingang van 2019 is de volgende presentatiewijziging doorgevoerd, waarbij de vergelijkende cijfers 2018 zijn aangepast:

- Nog op te nemen leningen van ingegane leningen zijn beschikbaar in depot. De gelden in depot worden niet langer in mindering gebracht op de leningen (passiva), maar worden gepresenteerd onder overige kortlopende schulden als 'nog op te nemen leningen'. De vergelijkbare balanscijfers 2018 zijn zowel debet (2. Leningen) als credit (9. Overige kortlopende schulden) aangepast voor EUR 2.098.828,-

Participaties (1)

Participaties worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs, onder aftrek van noodzakelijk geachte afwaarderingen op grond van de situatie bij de betrokken ondernemingen. Een voorheen opgenomen waardeverminderingverlies wordt teruggenomen als de indicatie van de waardevermindering objectief aantoonbaar is weggenomen.

Leningen en rekening-courant krediet (2 en 3)

De verstrekte leningen en kredieten worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Deze waarderinggrondslag is in de praktijk gelijk aan de nominale waarde. Eventuele bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs en verantwoord in de winst- en verliesrekening.

Met een aantal leningnemers is de afspraak gemaakt dat zij de over de verslagperiode verschuldigde rente op een later tijdstip zullen betalen (grace period). Als met de leningnemer is afgesproken dat de rentebetaling binnen één jaar zal plaatsvinden, dan wordt de rente verantwoord onder 'Vorderingen en overlopende activa' (balanspost 4).

Als de rentebetaling niet binnen een jaar plaatsvindt, wordt de rente toegevoegd aan het uitstaande leningbedrag (balanspost 2).

Overigens gaat het in bijna alle gevallen om projectfinancieringen, vaak met Stimulering Duurzame Energie (SDE) subsidie en een langere productielooptijd dan financieringslooptijd ('tail'). Het risico van niet-terugbetalen is daarmee relatief beperkt. Bovendien resteert er door de tail extra tijd voor het inlopen van achterstanden

Latente belastingvordering (niet gewaardeerd)

FSFE B.V. heeft vanaf de oprichting op 25 augustus 2014 tot en met 31 december 2019 verliezen geleden van in totaal € 4.093.668,-. (Van dit bedrag bedraagt de rente aan de provincie € 1.026.532). Van de totale verliezen resteert aan compensabele verliezen ultimo 2019 nog een bedrag van € 4.093.668,-. Het FSFE is belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting en op basis van regelgeving van de Belastingdienst mag het verlies tot en met boekjaar 2018 in de komende 9 jaar verrekend worden met de belastingafdracht over positieve resultaten. Vanaf boekjaar 2019 geldt een verrekentermijn van 6 jaar. De toekomstige fiscale winsten zijn onvoldoende zeker om de latente belastingvordering te waarderen.

3.4 Toelichting op de balans

Financiële vaste activa

1. Participaties

Per 31 december 2019 is FSFE de volgende participaties aangegaan:

<i>Naam</i>	<i>Vestigingsplaats</i>	<i>Verkrijgingsprijs</i>	<i>Aandeel in het geplaatste kapitaal</i>
Biogas-Leeuwarden B.V.	Leeuwarden	215	33,0%
Biolease Holding B.V.	Leeuwarden	150	30,0%
Greenvis B.V.	Utrecht	45	49,0%
Happy Whale Friesland B.V.	Groningen	50	33,3%
Totaal		460	

In 2019 heeft FSFE B.V. 100% van de aandelen verworven van BigSolar B.V. voor de waarde van EUR 1,-. Deze transactie is onderdeel van de liquidatie van de onderneming. Voor deze post is een voorziening getroffen.

2. Leningen

Het verloop van de leningen is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	34.335	25.947
Nieuw ingegane leningen	9.025	9.019
Aanpassing hoofdsom	65	818
Aflossingen	-11.664	-1.249
Mutatie voorzieningen	-175	-200
Stand per ultimo	31.587	34.335

De leningportefeuille bestaat per ultimo 2019 uit leningen aan 60 verschillende ondernemingen.

De leningen hebben verschillende aflossingstermijnen en rentes.

Het totale saldo bestaat voor EUR 22,5 mln uit achtergestelde leningen.

In totaal is EUR 375k voorzien voor in totaal 3 leningen.

Vlottende activa

3. Rekening-courant krediet

Het verloop van het rekening-courant krediet is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	115	90
Toename debetrente RC	-86	6
Biolease bereidstellingsprovisie	7	19
Stand per ultimo	36	115

4. Vorderingen en overlopende activa

Hierin zijn opgenomen:

	2019	2018
Debiteuren	94	141
Verschuldige rente (grace period)	925	
Overige overlopende posten	1	
Stand per ultimo	1.020	141

De post debiteuren bevat de nog te ontvangen rente en aflossingen die leningnemers per 31 december 2019 verschuldigd waren aan FSFE.

De verschuldigde rente (grace period) betreft uitgestelde rentebetalingen (conform contractuele afspraak) die binnen een jaar zullen worden voldaan.

5. Liquide middelen

Liquide middelen voor een bedrag van € 5.945.378,- worden aangehouden op rekeningen bij ING Bank N.V. en Rabobank Nederland (Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank B.A.), deze middelen zijn ter vrije beschikking aan de vennootschap

Eigen vermogen

6. Gestort kapitaal

Er hebben zich in 2019 geen kapitaalstortingen of -onttrekkingen voorgedaan.

De provincie Fryslân is 100% aandeelhouder van FSFE.

7. Overige reserves

	2019	2018
Stand per 1 januari	-4.450	-4.526
Resultaat lopend boekjaar	356	76
Stand per ultimo	-4.094	-4.450

Het voorstel om het resultaat over 2019 van € 356.426,- toe te voegen aan de overige reserves is in de balans verwerkt.

Langlopende schulden8. Aangetrokken leningen

Er hebben geen mutaties plaatsgevonden in de aangetrokken leningen in 2019. Het volledige lening bedrag is aangetrokken van de provincie Fryslân. Het totale bedrag heeft een resterende looptijd langer dan 5 jaar. De te betalen rente bedraagt 2% op jaarbasis, en de maximale faciliteit bedraagt € 60 mln.

Kortlopende schulden9. Overige kortlopende schulden

Overige kortlopende schulden zijn kosten die in 2019 zijn gemaakt c.q. die betrekking hebben op 2019, maar in 2020 worden gefactureerd c.q. afgerekend. De opbouw is als volgt:

	2019	2018
Te betalen rente op langlopende schulden	438	342
Overige kortlopende schulden	118	44
Nog op te nemen leningen (depot)	2.047	2.098
Stand per ultimo	2.603	2.484

3.5 Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Op 31 december 2019 zijn 13 leningen afgesloten voor in totaal EUR 12,7 mln, maar die zijn op balansdatum nog niet ingegaan.

SVn in samenwerking met e3 partners verricht in opdracht van FSFE het beheer van het fonds. Daarvoor is een overeenkomst gesloten met een looptijd van 15 jaar vanaf 14 juli 2014. De managementvergoeding die FSFE aan SVn betaalt bedraagt in 2020 € 1.134.000,- (ex. BTW). Onderstaand een volledig overzicht van de toekomstige verplichtingen.

Managementvergoeding SVn (excl. BTW)

	2019	2018
verplichting tot 1 jaar	1.134.000	1.177.000
verplichting 1-5 jaar	4.508.000	4.602.000
verplichting > 5 jaar	4.172.000	5.212.000
Totaal	9.814.000	10.991.000

3.6 Toelichting op de winst- en verliesrekening

FSFE B.V. is vrijgesteld van BTW, dit betekent dat betaalde BTW over ingekochte diensten niet kan worden verrekend.

Renteresultaat

10. Rentebaten

De opbouw is als volgt:

	2019	2018
Rentebaten leningen	2.518	2.327
Rentebaten rekening-courant kredieten	7	25
	2.525	2.352

11. Rentelasten

De opbouw is als volgt:

	2019	2018
Rentelasten langlopende schulden	456	352
Rentelasten nog op te nemen leningen (depot)	93	142
Rentelasten liquide middelen rekening courant	4	0
	553	494

De leningnemers van FSFE betalen rente over het gehele leningbedrag; over zowel het opgenomen deel als het niet-opgenomen deel. Over het gedeelte van de lening dat zij nog niet hebben opgenomen krijgen ze van FSFE een rentevergoeding. Dit zijn de 'Rentelasten nog op te nemen leningen'.

Overige opbrengsten

12. Behandelingsvergoeding

Dit zijn vergoedingen die aan de klant in rekening worden gebracht bij het afsluiten van financieringen.

Lasten

13. Management fee

Dit is de verschuldigde managementvergoeding aan de stichting SVn conform de managementovereenkomst tussen FSFE B.V. en de stichting SVn.

14. Kosten Raad van Commissarissen

Dit zijn de vergoedingen die aan de commissarissen van FSFE zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden in de rapportageperiode.

15. Kosten Investeringscommissie

Dit zijn de vergoedingen die aan de leden van de Investeringscommissie zijn c.q. worden betaald voor hun werkzaamheden in de rapportageperiode.

16. Overige kosten

Hierin zijn opgenomen:

	2019	2018
Accountantskosten	14	23
Advieskosten	40	17
Marketing- en communicatiekosten	5	
Bankkosten	1	1
Verzekeringskosten	6	7
Overige kosten	12	1
	78	49

17. Afwaardering / voorziening op participaties, leningen en debiteuren

Op basis van de situatie bij de ondernemingen per ultimo 2019 is er een voorziening getroffen van EUR 100k.

3.7 Gebeurtenissen na balansdatum

Het uitbreken van het Coronavirus en de preventieve maatregelen genomen door de overheid zorgen voor grote economische onzekerheid op tenminste de korte termijn en waarschijnlijk ook de langere termijn. Voor FSFE kan het Coronavirus tot gevolg hebben dat nieuw te verstrekken projecten onzeker worden omdat ondernemers afzien van investeringen. Daarnaast kunnen op bestaande projecten betalingsproblemen ontstaan. Veel projecten kennen een SDE-subsidie en worden niet direct geraakt.

In overleg met de Investeringscommissie en Raad van Commissarissen is extra ruimte gecreëerd om projecten die wel gevolgen ondervinden te ondersteunen door rente en aflossing uit te stellen.

De ontwikkelingen zijn op dit moment echter zeer onzeker en onderhevig aan veranderingen. Aangezien deze situatie niet kon worden voorzien op balansdatum is de eventuele impact hiervan op het fonds niet verwerkt in de jaarrekening per 31 december 2019. Gegeven de hoge mate van onzekerheid over de ontwikkeling van de Corona-crisis is het ook niet mogelijk een redelijke schatting te geven van de impact hiervan op het fonds.

Gezien de liquiditeit buffers van het fonds verwacht het bestuur dat het fonds de huidige corona-crisis kan doorstaan zonder externe steun.

3.8 Overige gegevens

Controleverklaring

Hiervoor wordt verwezen naar de hierna opgenomen verklaring.

(Statutaire) regeling over de bestemming van het resultaat

In de statuten van het FSFE is vastgelegd dat de Algemene Vergadering is bevoegd tot bestemming van (eventuele) winst, die door vaststelling van de jaarrekening is bepaald, en tot vaststelling van de uitkeringen.

Leeuwarden, 29 mei 2020

Directieteam FSFE B.V.

Bert van der Weerd, Michel Hendriks en Pieter van der Berg

4 Ondertekening jaarverslag en jaarrekening

Statutaire directie FSFE B.V.

B. (Bert) van der Weerd

Raad van Commissarissen

prof. dr. J.M. (Jacqueline) Cramer

drs. H. J. (Hendrik Jan) Gorter

ir. H.M.J. (Huub) Keulen

5 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant